

Regionálny výhľad OECD na rok 2023 (krátke zhrnutie publikácie)

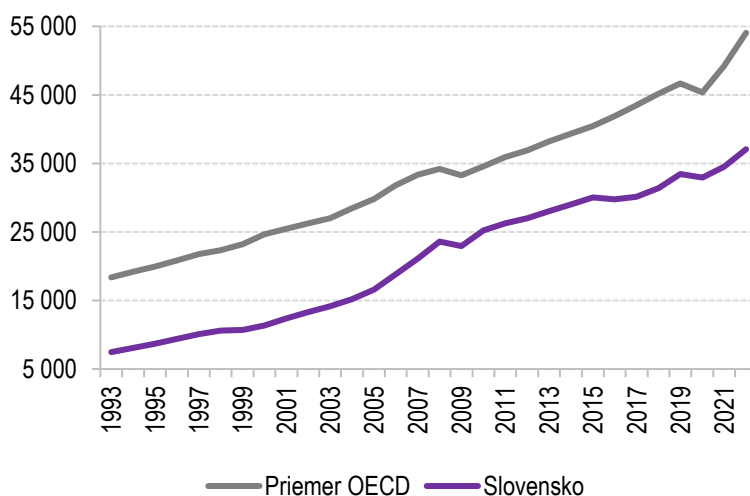
Peter Leško

Dňa 2. októbra 2023 bola zverejnená publikácia OECD s názvom **Regionálny výhľad na rok 2023 (OECD Regional Outlook 2023)**. Publikácia poukazuje na skutočnosť, že kým sa rozdiely v príjmoch medzi krajinami OECD za posledné dve desaťročia zmenšili, rozdiely medzi regiónmi v rámci krajiny, resp. v porovnaní s inými krajinami zostávajú významné, prípadne sa zväčšili. Globálna ekonomika čelí viacerým výzvam (doznievajúca pandémia Covid-19, vysoká inflácia, energetická kríza, vojenský konflikt na Ukrajine), ktoré majú negatívny vplyv na prehlbovanie nerovností medzi jednotlivými regiónmi OECD. Dynamika rozvoja je v prospech metropolitných regiónov, ktoré rastú rýchlejšie ako nemetropolitné regióny, čo môže viesť k pretrvávajúcim regionálnym rozdielom.

Postavenie Slovenska v regionálnom výhľade OECD

Autori publikácie zaraďujú Slovensko medzi krajiny, ktoré dobiehajú priemerný HDP na obyvateľa OECD, avšak zaznamenávajú nárast regionálnej nerovnosti. Takáto trajektória je typická pre východoeurópske krajiny a súvisí s ich vstupom do Európskej únie. Aj pre Slovensko platí, že najväčší rozvoj v rámci krajiny vykazoval metropolitný región, teda Bratislavský kraj, v porovnaní s menej rozvinutými regiónmi. Navyše, Slovensko spolu s Poľskom a Portugalskom zaznamenalo výrazný nárast počtu mladých ľudí v hlavnom meste, a to najmä vysokoškolsky vzdelaných (takmer 7 p.b. v porovnaní s rokom 2012). Dôležitým zistením pre Slovensko je aj fakt, že patríme medzi krajiny OECD, kde sa zvyšuje nerovnosť v produktivite práce ako výsledok dlhodobějších faktorov.

Graf 1: Vývoj reálneho HDP na obyvateľa - priemer OECD a Slovensko, 1993 - 2022



Zdroj: OECD, spracovanie MIRRI SR/IDRP

Metropolitné regióny pokračujú v napredovaní

Pretrvávajúce rozdiely medzi metropolitnými a nemetropolitnými regiónmi spôsobujú regionálne rozdiely v príjmoch vo väčšine krajín OECD. Rozdiel medzi príjmom na obyvateľa vo veľkých metropolitných regiónoch a iných regiónoch vysvetľuje najväčší podiel regionálnej príjmovej nerovnosti najmä v krajinách ako je Česká republika, Dánsko, Francúzsko, Maďarsko, Poľsko, Švédsko, Turecko a Spojené kráľovstvo. V priemere mali metropolitné regióny v rámci OECD približne o 32 % vyšší HDP na obyvateľa ako ostatné regióny. Okrem toho sa v týchto regiónoch koncentruje takmer 70 % obyvateľstva krajín OECD. Môžeme konštatovať, že v súčasnosti dochádza k rastúcej koncentrácii obyvateľstva, a to predovšetkým vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva.

Väčšina metropolitných regiónov OECD dosahuje výraznú komparatívnu výhodu prostredníctvom aglomeračných efektov. Ide napríklad o zvýšenie koncentrácie výrobných činností, šírenie vedomostí a inovácií, rast produktivity práce, vybudovanú infraštruktúru, vyššiu kvalitu verejných služieb alebo lepšie fungovanie miestneho trhu práce. Na druhej strane, autori publikácie uvádzajú, že tieto metropolitné regióny budú čeliť veľkým výzvam spojených s ich úspechom, vrátane nepriaznivých dôsledkov zmeny klímy, dostupnosti bývania alebo verejných služieb. Zdôrazňuje sa tak potreba nielen zmenšiť rozdiely medzi úspešnými a menej úspešnými regiónmi, ale aj potreba cielených územných politík v rámci veľkých metropolitných regiónov na zvládnutie ich budúceho udržateľného rozvoja.

Regionálne rozdiely sú pre krajiny nákladné

Nečinnosť, týkajúca sa regionálnych nerovností v krajinách OECD, prináša náklady, ktoré môžu byť ekonomického, sociálneho alebo politického charakteru. Zaostávajúce regióny a/alebo regióny v začarovanom kruhu dlhodobej stagnácie tvoria značnú časť ekonomickej aktivity vo všetkých krajinách a odrážajú nevyužitý potenciál ich výkonnosti. Z tohto pohľadu by bolo premárnenou príležitosťou ponechať tieto regióny pod úrovňou ich ekonomického potenciálu. Navyše, zaostávajúce regióny majú problém prilákať a udržať ľudí, zručnosti a investície. Keďže rastúce metropolitné regióny priťahujú kvalifikovaných pracovníkov, ostatné oblasti zápasia so starnúcou a zmenšujúcou sa populáciou. Takmer 40 % odľahlých regiónov a 22 % funkčných mestských oblastí v OECD sa medzi rokmi 2001 a 2021 zmenšilo, čím sa znížili miestne príjmy a zároveň sa zvýšili náklady na udržiavanie verejných služieb.

Regionálne nerovnosti ohrozujú sociálnu a politickú stabilitu krajiny. Sociálne náklady súvisia so schopnosťou miestnej správy poskytovať primeraný prístup k verejným službám a infraštruktúre. Týka sa to dynamicky sa rozvíjajúcich regiónov, ktoré môžu mať problém s rastúcim počtom obyvateľov, ako aj zaostávajúcích regiónov, v ktorých majú verejné služby často nízku kvalitu alebo sú ťažko dostupné. Tieto medzery v službách znižujú produktivitu a vytvárajú začarované cykly stagnácie a poklesu. Politickými nákladmi regionálnych rozdielov je podkopávanie dôvery vlád krajín OECD, neangažovanosť, nespokojnosť a sociálne napätie v spoločnosti. Rozdiely medzi najviac a najmenej dôveryhodnými regiónmi krajín sa pohybujú v rozmedzí od menej ako 10 % do viac ako 30 %.

Produktivita a regionálna príjmová nerovnosť

Znižovanie rozdielov v produktivite je dôležitým prostriedkom na znižovanie nerovnosti príjmov medzi regiónmi. V posledných rokoch bola produktivita práce v najproduktívnejších regiónoch OECD v priemere dvakrát vyššia ako v najmenej produktívnych regiónoch. Rozdiely v produktivite sektorov medzi regiónmi poukazujú na nevyužitý potenciál v zaostávajúcích regiónoch. Vzhľadom na tieto, prevažne štrukturálne rozdiely v regiónoch, je nereálne úplne odstrániť všetky nerovnosti v produktivite.

Potenciál rastu produktivity existuje a možno ho využiť vo všetkých regiónoch. Je potrebné sa zamerať na zvýšenie rastu produktivity vo všetkých sektoroch, pričom hnacími silami by mali byť

technologické zmeny, dynamika podnikania a inovácie. Vyžaduje sa tiež prerozdelenie hospodárskej činnosti smerom k vysoko produktívnym, obchodovateľným, sektorom. Posilnenie obchodovateľných činností v regiónoch s nízkou produktivitou môže znížiť rozdiely v celkovej produktivite v rámci krajín. Atraktivnosť regiónu a podnecovanie podnikov, aby investovali, inovovali, vyvážali, je hlavnou úlohou a zodpovednosťou tvorcov politik ako na miestnej, tak aj na národnej úrovni.

Navrhované politiky na riešenie regionálnych nerovností

Regionálny výhľad OECD zdôrazňuje dôležitosť politických rámcov, ktoré by mali byť agilné a flexibilné, aby vedeli reagovať na budúce výzvy regionálneho rozvoja. Zámerom je podporovať tvorcov verejných politik, najmä na regionálnej a miestnej úrovni, teda posilniť význam lokálneho prístupu k riešeniu nerovností a podpore inkluzívneho rastu. Opatrenia vychádzajú a dopĺňajú *Odporúčanie OECD o politike regionálneho rozvoja* (z júna 2023), ktoré slúži ako kompas na pomoc vládam pri implementácii efektívnej miestnej politiky regionálneho rozvoja.

Autori publikácie navrhujú priority politik na podporu dobiehania zaostávajúcich a stagnujúcich regiónov pri udržaní prosperity v najdynamickejších regiónoch. Konkrétne ide o týchto päť priorít:

- **Zabezpečenie prístupu ku kľúčovým verejným službám a infraštruktúre**
Zlepšenie prístupu ku kvalitným verejným službám sa odporúča prostredníctvom digitalizácie verejnej správy a pritiahnutím, ale aj udržaním kvalifikovaných odborníkov.
- **Zvyšovanie produktivity a konkurencieschopnosti**
Produktívnejšie a konkurencieschopnejšie regióny ponúkajú lepšie pracovné miesta, ktoré sa premietajú do lepších miezd a príjmov domácností. Tieto regióny tiež generujú daňové príjmy potrebné na financovanie verejných služieb (zdravotná starostlivosť, vzdelávanie, doprava). Dôležitá je pritom ekonomická diverzifikácia, integrácia regiónov do globálnych hodnotových reťazcov, investície do dopravnej a digitálnej infraštruktúry, ako aj podpora malých a stredne veľkých miest.
- **Poskytovanie zručností a kvalitných pracovných príležitostí na regionálnych trhoch práce**
Flexibilná odborná príprava, vzdelávanie a služby zamestnanosti sú potrebné na to, aby proaktívne reagovali na nedostatky v zručnostiach, ktoré môžu brániť rastu a expanzii podnikania v regióne. V tomto smere by sa vlády mali usilovať o budovanie regionálnych podnikateľských ekosystémov.
- **Zlepšenie kvality systémov viacúrovňového riadenia**
Plánovanie a implementácia verejných politik na riešenie regionálnych nerovností je spoločnou zodpovednosťou tvorcov politik na národnej a miestnej úrovni. Kľúčové je zvládnuť túto vzájomnú závislosť pomocou mechanizmov viacúrovňového riadenia. V praxi sa dôraz kladie na riadenie spoločnej zodpovednosti, nie na jej rozdelenie. V posledných desaťročiach bol trend v krajinách OECD v prospech decentralizácie (40,4 % verejných výdavkov bolo na nižšej ako národnej úrovni).
- **Posilňovanie kapacít na národnej a miestnej úrovni**
Niektoré výskumy potvrdzujú, že menej rozvinuté, resp. zaostávajúce regióny majú vo všeobecnosti slabšie inštitucionálne systémy a nekvalitnú správu, čo môže byť zásadná prekážka ich budúceho rozvoja. Autori publikácie zdôrazňujú schopnosť miestnej správy efektívne navrhovať a implementovať politiky, verejné investície a poskytovať verejné statky a služby, za ktoré sú zodpovedné. Budovanie strategických a administratívnych kapacít je základnou podmienkou na zlepšenie kvality miestnej správy. Týka sa to zručností a kompetencií v strategickom plánovaní, hodnotení projektov, rozpočtovaní, obstarávaní, správe údajov, budovaní partnerstiev a pod.

Publikácia v anglickom, prípadne vo francúzskom jazyku je dostupná na tomto webovom odkaze: <https://www.oecd.org/regional/oecd-regional-outlook-2dafc8cf-en.htm>